

Práva gayů a leseb

Mgr. Karel Suda
Interpretace lidských práv
12. 5. 2020

Homosexualita

- LGBT = čtyři skupiny osob (lesby, gayové, bisexuálové, translidé) + I? + Q? + ...
- Homosexualita = interní záležitost člověka X společenský rozměr (společnost, medicína, právo, náboženství)
  - **Homosexuální orientace:** celoživotní, neměnný stav – gen homosexuality X hormonální ovlivnění – jistý biologický podíl
  - **Homosexuální identita:** coming out -> zvnitřnění, budování identity ve společenském a kulturním kontextu
  - **Homosexuální chování:** volba partnerů, vnější život

ORIENTACE

IDENTITA

CHOVÁNÍ

Společnost a homosexualita I

- Status sexuální menšiny = zvláštní pozornost společnosti, srovnávání s tím, jak je chápána společenská norma
-> fáze dle pohledu společnosti:
  1. **Projev síly a mužnosti** (Antika) – překročení hranic pohlavnosti, obdiv k mužskému tělu, vítané sexuální chování, ale nikoli akceptovaná orientace
  2. **Hříšná, zavrženíhodná forma lidského chování** - trestání, rozpor s křesťanskými zásadami, projev vášně, sodomie
  3. **Hříšná, zavrženíhodná identita** – součást identity, osobnosti
  4. **Léčitelné onemocnění** (přelom 19. a 20. stol.) – pokusy a kontroverzní terapie (hypnóza, kastrace, nevěstince)
  5. **Slabost mrhající plodností** (nacismus) – společnost má být tvořena jen silnými a plodnými jedinci – eugenika, persekuce
  6. **Společensky tolerovaná normalita** – vyřazení z MKN (2. pol. 20. století), dekriminlizace, změna morálních názorů (Hart X Devlin – 60. léta, Anglie), uvědomění si subjektivních měřítek normality – posun od ideálu, statistiky a plnění všech funkcí

Společnost a homosexualita II

DEVLIN

- Morální konformita společnosti
- Účinná obrana před podvracením

HART

- Ochrana morálky neopravňuje potlačovat jakoukoli jinakost
- Odůvodnění donucení – ohrožení práv jiných

7. **Jinakost, jež je objektem ochrany** (dnes?) – tolerance negarantuje rovné zacházení (práh tolerance); třeba učinit jako jinakost objektem hodným ochrany

Společenské odmítání homosexuality

- **Homofobie** = netolerantní, nenávistné postoje (není však panickým strachem – důvody?)
  - řada vlivů (sociální, kulturní, psychologické) – co „homosexuální panika“?
- Příčiny odmítání – stigmatizace homosexuality

- Odmítání vede k nepříznivému zacházení (k diskriminaci v širším smyslu)

Homoparentální rodina jako rodina I

- **Homoparentální rodiny** = projev rodinného života homosexuálů, prostředí, kde vyrůstají děti
- Funkcionalistické paradigma: tradiční pohled na rodinu, která plní řadu funkcí, ostatní pseudorodiny
  - Rodina jako morfostatická instituce
- Interpretativní teorie: změna struktury společnosti – změna rodiny – utváří se „nové rodiny“
  - Rodina jako dynamická, intimní instituce, zákulisí, entita lidí, kteří se vzájemně jako rodina chápou, chovají, manifestují
  - Rezignace na přesné vymezení

Homoparentální rodina jako rodina II

- Rodina homosexuálních partnerů – stejnopohlavní pár, děti
- Partneri mají určitý status (partneri, manželé)
- Děti z dřívějších heterosexuálních poměrů X přímo se do rodin rodí – plní tak de facto i biologickou funkci! X děti se sem dostávají právními cestami
- Naráží na práh tolerance
- Předsudky, které se pojí s homoparentálními rodinami
  - „naučená“ orientace
  - Identifikace s rolemi, funkce běžné rodiny
  - Kázeňské problémy, psychické choroby dítěte
  - Dítě obětí šikany
  - Dítě se sem nemůže narodit, nemají jej ani vychovávat

Právní status homosexuálně orientovaných osob

- Ústavněprávní východiska
- Ochrana před diskriminací
- Trestněprávní aspekty
  - Dekriminalizace („Pohl. styk s osobou stejného pohlaví“ -> věková disproporce -> 1990)
  - Problematika hate crimes
- Úprava zákonného soužití gayů a leseb
  - Registrované partnerství
- Úprava rodičovství gayů a leseb, právní status homoparentálních rodin

Situace č. 1

Jak a proti čemu se může pan A bránit?

Co je diskriminace a jaké má formy?

Co jsou trestné činy z nenávisti (hate crimes)?

Situace č. 1

- **Ochrana před diskriminací** – důvod, oblast, forma?
- Proč se homosexuální oběť zdráhá ochrany
- ***Co by pomohlo?*** Co actio popularis? Náklady na právní pomoc? Povaha sankce?

- **Trestněprávní ochrana** – skutková podstata TČ
- Jak české TP zohlední homofóbní pohnutku?
- ***Co by pomohlo?*** Kvalifikované skutkové podstaty?

Situace č. 2

Co je registrované partnerství?
Jak se liší od manželství?

Existuje právo na uzavření registrovaného
partnerství/manželství pro stejnopohlavní pár?

Situace č. 2

- **Registrované partnerství** = právem uznané soužití dvou osob stejného pohlaví (komunitaristická X unitaristická koncepce) X odlišnost od **stejnopohlavního manželství**
- ***Co partnerům registrované partnerství přináší?***
- Odlišnosti do práv a povinností – „statusové výluky“ – ***jaké? V čem se liší? Jsou výluky „diskriminační“?***
- Rozšiřování institutu manželství – zákonný svazek dvou osob, forma stabilizace párového soužití
- Právo uzavřít manželství? – doktrína volné úvahy, celospolečenský konsenzus, jen pokud manželství uzná právo státu (*Schalk a Kopf proti Rakousku, Chapin a Charpentier proti Francii*)
- Právo uzavřít registrované partnerství? – schopnost vytvářet oddané a stabilní páry, potřeba uznání jejich vztahu – porušení práva nezavedením (*Oliari proti Itálii* – všeobecný konsenzus italské společnosti – může být závěr přenositelný?)

Situace č. 3 - 7

Jak se může stát homosexuálně orientovaná osoba/ pár rodičem?

Kdo je sociálním a kdo právním rodičem?

Jaké varanty osvojení dítěte jsou u gayů a leseb právně možné a jaké nikoli?

Situace č. 3 – 7 I

- Uzavření zákonem uznaného svazku nemusí být zárukou naplněného rodinného života
- Touha po dítěti – limitace biologickým a právním faktorem – specifické faktické a právní cesty
- Rodiny fakticky existují, nemají odpovídající právní status – právo nereflektuje realitu, „nejlepší zájem dítěte“?
- **Instituty vzniku „rodičovství“** (sociální vs. právní rodičovství)
  - Umělé oplodnění
  - Výchova dítěte partnery dle § 13/1 a 3 ZRP
  - Pěstounská péče
  - Náhradní mateřství
  - Osvojení

Situace č. 3 – 7 II

- **Umělé oplodnění:** určené za splnění podmínek neplodnému páru (žena a muž, souhlas, domněnka otcovství, možnost anonymního dárce) – **řešení?** – podvody, zahraničí, umělé oplodnění jako služba?
- **Výchova dítěte partnery dle § 13/1 a 3 ZRP:** RP není překážkou k výkonu rodičovské odpovědnosti, aktivní podíl druhého na výchově dítěte (nevlastní rodič) – předpokládá jeho společnou výchovu!
- **Pěstounská péče:** pouze kvazirodičovství (osobní péče); individuální ANO, společná jen manželé – **problémy? řešení?**
- **Náhradní mateřství:** zákon mlčí, ale nevyjmenovaná metoda asistované reprodukce – pár žena + muž; složitý právní mechanismus (odměna, osvojení) – právní překážky u gayů – nemůže být osvojeno; **řešení?**

Situace č. 3 – 7 III

- **Individuální osvojení:** státní orgány se při rozhodování o povolení individuálního osvojení nesmí dopustit rozlišování na základě sexuální orientace, jinak se jedná o porušení zákazu diskriminace v čl. 14 Úmluvy (*E. B. proti Francii*)
  - Je důvod k odlišnému přístupu, jde-li o jednoho z registrovaných partnerů? – 13/2 ZRP -> NE! (*nález ÚS ČR, sp. zn. Pl. ÚS 53/04 – rozlišení toliko na základě formy, nikoli fakticity*)
  - Osvojení v zahraničí + následné uznání? – kontinuita + dva právní rodiče v nejlepším zájmu dítěte (*nález ÚS ČR, sp. zn. I. ÚS 3226/16*)
- **„Přiosvojení“:** manželství má „speciální“ povahu a nesezdané kohabítace ani RP s ním nelze poměřovat (ESLP); nicméně jisté prolomení stereotypů, akceptace alternativních rodin (*X. a ostatní proti Rakousku – zde ale komparátorem kohabítace*)
  - České pokusy o novelu ZRP (poslanecký, vládní návrh – propadliště dějin)
- **Společné osvojení:** ticho po pěšině, pouze praxe sousedních států; **Rakouský ÚS:** *zákaz spočívá jen na odlišné orientaci, nemá racionální odůvodnění, jiné právní formy již homosexuálním párům děti fakticky svěřily a nic nenasvědčuje tomu, že by strádaly*

Situace č. 3 – 7 IV

- Co v ČR ***zůstává problémem?***
- **Přiosvojení:** v čem je faktický rodič znevýhodněn nad tím právním? – zastupování, správa jmění, informace, dědictví, právo na péči, vazby po zrušení partnerství
  - ***řešení?***
- **Společné osvojení:** problémy a ***řešení?***
- **Nevyřešilo by vše manželství pro všechny?**
  - Návrh novely občanského zákoníku v Poslanecké sněmovně – sněmovna již téměř dva roky mlčí
  - Otázka politické vůle (+ vliv zesilujícího tlaku společnosti – průzkumy veřejného mínění)
  - ***Jaké by mohly být efektivní nástroje prosazení manželství pro všechny?***